

Григорій Коетюк

ОБРАЗОТВОРЕНЬ "ВРЕМЕНІ ПЛЮТОГО"

(До 70-річчя життя й 50-річчя літературної
діяльності Уласа Самчука)

"Я не, тому письменник українського народу, що
можу писати. Я тому письменник, що відчуваю обов'язок
перед народом. Бог вложив у мої руки перо.
Хай буде дозволено мені використати його для добре-
го, для потребного."

(Улас Самчук. Розмова з хоробрими. "Українська
тривуна", Мюнхен, 13 квітня 1947).

(1)

У цьому році українська
спільнота в світі відзначає
70-річчя життя й 50-річчя
творчої праці Уласа Олексі-
йовича Самчука — підаткового
кінозелета, поета, ро-
маніста, праматурга, прас-
трасного публіциста й автора
численних талановитих
есей, нарисів, статей на лі-
тературно-мистецькі теми і
нашого съогодення. Через
недолю свого народу й свої
сі батьківщини він є юна-
ком описанів поза межами
рідного краю. Але, одрізнувшись
фізично від батьківши-

ни, він духовно перебував з
нею у позакласному перор-
изму зажаку. У чужому
світі він ще глибше, ще бо-
лючіше відчував, бачив і пе-
реживав долю і долю рід-
ного народу і рідного краю.
Ідея батьківщини і рідного
народу висловлювалася впір-
того духовного естество, зміцюва-
ла й утверджувала в чужому
світі його письменниць-
кий талант.

„Я ставив, і зараз ставлю,
собі досить, як на письмен-
ника, выражане завдання: хо-
чу бути літошинцем україн-

ського простору в добі, яку
саж бачу, чую, переживаю", —
— писав, якось, Улас Сам-
чук.

„Хочу бути смідком іх бут-
тя, щоб іх столи ве затерян-
ся на цій землі, щоб іх дух
не розійшися в часі й про-
торі", — писав він в іншому
місці і з іншого приходу.

Таким літошинцем — свого
чasu і свого народу і з Уласом
Самчуком, таким він і вийде
в історію української літера-
тури. Своє завдання він з ча-
стою виконував і виконує ді-
лі. Про це переконливо свід-
чить його загоночка й багато-
жирова творчість.

Перші оповідання Уласа
Самчука, що почали їх дату-
тило 1925 і 1926 роками, піз-
ніше були, хот і не вовин-
ті, зібрани в збірці "Віднайдений рай". Вони мали всі
подзнаки ще молодого й недо-
відчченого автора. Але вони
в них широко можна було
відчути адунізмого автора, що
хоче виникніти пізнати й
відтворити сучасній йому
світ та місце в ньому україн-
ської людини. Характера,
переживанням своїх героїв
молодий автор уміє вже зо-
бринувати на тлі соціальних
і побутових зовнішніх своєї

доби. ("Віднайдений рай",
"По справедливому", "Образа",
"Собака у вікні"). Ці
перші його оповідання поз-
наченні вже явно глибоким
захопленням 'в приро-
ду', накликом до стриманого,
але скопуочного сюжет ліри-
зму, конфліктними психоло-
гічними ситуаціями та тді-
вичними монологами. Отож пе-
ред нами вже тоді постають
основні ідеїні складини,
художні та стилеві притама-
ти майбутнього автора „Во-
лодиці" та „ОСТ". Ці перші
оповідання — це перші твор-
чі стежки і намацування ві-
чіллю, що творча лібраторія,
гартування п'єра й думки молодого автора пе-
ред тим, як написати свою
важливу трагічну «поему»
„Волинь".

„Волинь" — це історія і
життя, зростання смідомості й початки суспільно-куль-
турної діяльності Володиці — це збірний образ україн-
ської молодої людини кінця
20-их і початку 30-их років.
Образ оригінальний і новий
у тогочасній українській лі-
тературі взагалі. То чого, що
творець його називати не
може уже тоді з Україні. Але
юнацькі переживання
на Волині, пильні студії,
уважне читання всього того,

що дала тоді література і
преса всієї соборної України,
це: творча узда мистець-
створи міній, праздній,
синтетичний образ тих бур-
хливих алегіоромантических
років. Обдарованій від при-
роди активістичним характером, золюю і розумом до-
читливого інсигніта, шукуча
за справедливого, доброго і
потрібного, — цей образ Во-
лодиці виходить далеко по-
за межі рідного йому села
Телівки. Більше того, він
виходить далеко поза межі
його вужчої батьківщини —
Волині й утверджується в
широкій літературі й свідомості,
як загальноукраїнський
тип.

„Волинь" вийшла друком
на початку 30-их років. Коли лістянки Із наївідні-
шими осагами української
літератури того часу, то, заз-
нається, що ця Самчукова
трилогія поєднане в ній
провідні і центральні місце.
Коли зажити, що доба Вік-
торічної „Соціальної ма-
шини" буда вже в минулому,
то українська література
того часу могла похвали-
тися лише кількома рома-
нами з широкими містець-
тво-мистецькими відлуннями.
Вули то: „Людолови" Зінаді-
ди Тулуб, тема якого — ло-

(Продовження буде)

Григорій Костюк

ОБРАЗОТВОРЕНЬ „ВРЕМЕНІ ЛЮТОГО”

(До 70-річчя життя й 50-річчя літературної діяльності Уласа Самчука)

(2)

Ці проблеми, ще перед появою вищезгаданих романів, знайшли своє широке і відмінне трактування в романі М. Хильського „Вальдшнепи”. Але, як відомо, цей роман був заборонений і ніколи повністю не побачив світ. Роман „Робітні сили” М. Іченка порушив був також заговиту й болючу ідею — селекції, добору, самовідсоковання української людини в добу й культурного і державного утвердження. Але й цей роман пізньо зазнав також заборони і зник з обігу.

Тож, як бачимо, на тлі тогоджаскої літературної діяльності, роман Уласа Самчука „Волинь”, з огляду на свій ензіальній стилі, глібокомистецьку форму й широку загальноукраїнську проблематику, посів своє скромне значуще місце. Ідея й мистець-

кі засоби „Волині” не тільки поглиблювали ідеї нафіндінівських творів тогоджаскої української літератури, а й подавали своє оригінальніше ауточання, свою історіософічну концепцію України.

Покоління, що його репрезентує Володько, починало формувати свою свідомість з ліськоальмі проблемами „Куди тече та річка?”, а нагромадивши досвід, прийшло до великої проблеми шляхів державного й культурно-національного розвитку України в цілому. Поставивши на початку свій бойовий дудич: „Вставай село! Відчини очі й дивись! Пізнай себе й свою силу!”, воно, покоління Володьки, швидко засмагло, що цей начин лише один стап до відомого і складного завдання. Во ірім українського села є це українське місто, опаковане чужою склою.

Проблема боротьби за українське місто, як докончевого спільника з українським селом у далішому змаганні за своє місце в світі, стає апічним шаблем свідомості покоління Володьки. Всі його діяльність і дальший остаточний ірок — вихід у ширший європейський світ — найкраще це підтверджує. Покоління Володьки постало перед собою ідею вихodu України на світову арену, ідею І Більшого і глибшого духовного й господарчого контексту з світом. Що більший і органічніший буде цей контраст, то могутіші й незаламніші будуть в суспільніо-національні крила. Отже проблема орієнтації, проблема місця України у всесвітній сім'ї народів, як зілової серед зілених, для покоління Володьки стає першочерговим бойовим гаслом доби.

Закінчена трилогія „Волинь” — це глибока історіософічна символіка. Володька зикує на Захід з співною метою: освоїти глибоко західну цивілізацію. В науку, культуру, мистецтво і поземерується, віддати це для добра українського народу. Це віднесене було логічним продовженням тих ідей, що куртували на східних українських землях у

другій половині 20-их років і знайшли своє відображення в творах М. Куліша, Ю. Яновського, М. Хильського та ін. М. Хильський писловив про це так:

„Коли ми беремо курс на західноєвропейське племінство, то не з метою привести своє мистецтво до якогось нового заднього возу, а з метою освіжити його від задушливої атмосфери позадництва. В Європу ми пойдемо прочитись, але з затасковою думною — за кілька років горіти надзвичайним засобом”.

Ось чому ми вважаємо головного героя трилогії „Волинь” збірним типом загальнoukrayinskoї людини кінця 20-их і початку 30-их років „Волині” — одним з найвідмінніших творів української літератури того часу. А якщо до цього додати, що у „Волині” маємо надзвичайно чарівні красиці української природи, ліричні монологи, багатохарактерні образи наших людей, іхній баринетий побут, високу людську етику в стосунках, в праці, в боротьбі за християність, і що все це становить гармонійну мистецьку єдність, яка захоплює читачів різних верств і різного віку, то це тільки ще додат-

ково підкреслює виняткове значення цього твору для нашої літератури.

”

Коло ідей підкреслених у „Волині” поширилось й поглиблюється в нових романах Уласа Самчука „Марія”, „Кулак”, „Гори говорять” і „Юність Василя Шеремети”. Поширюються й поглиблюються запробувані мистецькі мотиви й одночасно відриваються вони стилем й композиційними засобами.

У цьому аспекті на перше місце висувається роман „Марія”, „Марія” посідає особливе місце в наційній літературі. Це здається перший мистецький твір, де видоверено головову трагедію українського народу 1933 року. І написаний від того ж страшного 1933 р. Автор не був свідком того недодавного шаленства, що відбувалося в ті роки в Україні. Але його творча уява з неймовірною правдивістю наблизила читачів до тієї безпрецедентної трагедійної події. Він дав твір великої життєвої і мистецької правди. Його присвята імени: „Марія, що загинула головною смертю на Україні в роках 1932-33”, — звучить, і звучачине вічно, як моменто зорі,

ін мічне прокляття й оскарження тих, що доправили людів до такого скану.

Роман розгортається в двох планах: з одного боку, у плані чисто людському, особистому, психологочному. Людей зображені з усіма властивими їм високими і низькими якостями, сильними і слабкими рисами характеру, добрими і поганими чинами. З другого — у плані соціальних, суспільних стосунків і подій, у ролях яких люди працюють своє особисте життя. Події в реальній мистецькій «одисеї» ті дві плани це велика трудність для кожного автора. Улас Самчук, тоді ще зовсім молодий автор, успішно переміг цю трудність. Справили цьому, на нашу думку, три мистецькі компоненти:

1) Глибока стінська любов і пошана автора до спогона народу, знання його характеру, його життя, його душі, його волії.

2) Невіторено автором, пристрасно-життєдайські, як б сказали Рубенські, в лежко твердить — Довжайтесь, образи українських людей, української енролі, землі та її одінчого духу. (Продовження буде),

Григорій Костюк

ОБРАЗОТВОРЕНЬ „ВРЕМЕНІ ПЛОТОГО”

(До 70-річчя життя й 50-річчя літературної
діяльності Уласа Самчука)

(3)

3) Властивий тільки Самчукові творчо-запил епіїк і стилю ліричного монологу, що як електричний струм проїмає весь сюжет повісті й тримає читача в постійній напрузі.

Самі ці три компоненти творять писемницьку цілість сюжету, де людина, природа й соціальне життя виступають як органи чи і складники процесу. Повість ніччастіється великою трагедією. Марія, її донька, шуки, її чоловік Корій, як і багато — мільйони! — їх сучасників у ліхтарський 1933-ий рік вмирають з голоду. Ці задри зображені з потрясаючою, неперевершеною силовою. Останні хвилини життя Марії, це її останні речі повісті Ніч. Без почутку і кінця «Ніч. Ніц вич-

ротби з тими, хто заподіє її заподіює криєди мільйонам Марій. Отож „Марія” — це той трагедійно-естетичний жанр. Твір, що очищає нас від наших людянських нед, гартує книгу сподієють і утверджує буття національного народу.

Наступний роман „Кулик”, що вийшов у 1948 році, є одновременно з „Волинню”, вперше дає суцільній образ людини, що живе! Людина, що творить, щітно творить. Що є, юноша чукає і знаходить, як наслідком пізнання сам автор щоправда в іншому приведу. Ідея й характер образів цього романсу корінними своїм лежать у „Волині”, а їх наразі відлунки ми ще почуємо в трилогії „ОСТ”.

Роман „Гори творять” присвячено українському Закарпаттю. Тут відкреслено з одного боку, ідею духовної й національної єдності розшматованої української землі, а з другого — велику притягальну силу й молоду наслану національного підродження нашого Закарпаття.

Роман „Юність Василя Шереметі”, що написаний під час Другої світової війни (1943), зображує ідею

психологією, характери й побут української гімназійної молоді 20-их років. Це документ знайтичної мистецької сили. Своєрідна дійливість окуютаною поляками Волині підробренка з багатими художницькими деталлями. Перетинаний задушевними мріями дощатикою української молоді, її престрасним шуканням правди в наїзоді “неправедливому світі”, її замільняючими дискусіями на суспільні й культурні теми, першими юнацькими спілківами широкого покання, чарівними пейзажами волинської землі, — цей роман належить до кращих здобутків нашої романістики. Образний і тематичний потенціал роману Юрія Шерех у цей час відзначив був так:

„Антієтична гармонія, аморальна, самостійна — і через наявність усіх цих рис потенційно велика людина — ось програма повісті. Шлях становлення такої людини з значимого сільського хлопця — ось тема повісті”.

Ідеяна та мистецька основа повісті була головною підставою її нагороди на змаганням конкурсу „Українського видавництва” у Львові 1944 року.

Перше півовісім десятиччя, крім великої організаційної і керівної праці над створенням і діяльністю першої в еміграції писемницької спілки Мистецький Український Рух — МУР, Улас Самчук присвятив реалізації свого нового величного задуму — трилогії „ОСТ”. Як видно із двох дотепер опублікованих томів трилогії: том перший — „Морозів хутр” (1948, 364 стор.) і том другий — „Темнота” (1957, 494 стор.), автор поставив собі за мету підтворятися образах добу і людей нашої батьківщини за останній віднайденістичніческий період. Завдання — велике. Більше того — величезне. Доба ж бо — наїзничайша й неповторна. Люді і долі їх — виняткові. Але автор, вірний своєму призначенню „літописцю времені плотого”, не міг не сказати своє слово про цю добу.

„Нам судиться бачити, чути і переносити більше, якож можна було сподіватися і від протагону одного життя людини — писати вік у перенесенні слові до роману „Юність Василя Шереметі”. — Ми були сидінами людей виняткових... Виняткових не тільки для нашого часу, але

(Продовження буде)

Григорій Костюк

ОБРАЗОТВОРЕНЬ „ВРЕМЕНІ ПЛТОГО”

(До 70-річчя життя й 50-річчя літературної
діяльності Ульєва Самчука)

(4)

Пускаючи в люди „Юність Василя Шеремети”, автор цими словами фактично на-
креслив сюжетні напрями свого нового творчого заду-
му.

Революція 1917 року. Роз-
пад Російської імперії. Пос-
тавання й поступове утвер-
дження України, як держа-
ви, як культури-історичної
цілості. Наростання дебілто-
го нату революційної бурі,
формування новотої типу ук-
раїнської людини та її ролі
в тих феноменальних обста-
ніях. Це тема першого то-
му трилогії — „Морозів ху-
тір”.

Настідок усіх цих подій і
фактів — позаяк нової фор-
ми державного співживоту на
рубіжах російської імперії, що
її почали визначати зброя-
турою СССР. Здій настало
темпо доба спрощала й теро-
ру. Місце і роль в них мака-

бридних обставинах україн-
ської людини. Це тема друго-
го тому „ОСТ” — „Темпата”.

Ми не знаємо ще змісту
третього тому. Припускаємо,
що це буде спроба розгадки
її синтезі доби революції й
терору та закреслення ідей
і шляхів «входу» з трагічної
доби „Темпата”.

„Морозів хутір” починає-
ться таким символічним об-
разом: міська двокласова
школа в Каневі на весні 19-
17 року. Перші місяці рево-
люції тут ще нічого не змі-
нилося. Як і багато років пе-
ред тим, старша клас чека-
ла Афорена Васильовича,
чителя історії й географії
великої російської імперії.
На стіні засів кофточка ма-
єстатична карта Європейсь-
кої Росії, як символ величі й
непорушності імперії. І раз-
ом з юнаком; Василь, син
Івана Мороза, разділова-

ний збиточником Андрієм,
халас чорнильницю, забур-
лис в Андрія. Той спритно
ухідляється, а чорнильниця
потрапляє просто в центр
карти європейської Росії.

Удар був міцний і ширкий.
Чорнильниця розсипається
на кусочки, карта одоблово-
стється кількома, поєднаними ек-
спресій, чорними місцями, і
найбільше з них геть чисто
змалує Центральний край”...

Не знаю, чи автор спі-
домо ввів цей епізод, як сим-
вол, як передбачення неда-
леного майбутнього російсь-
кої імперії, чи це западок. Але незалежно від цього це
образ надзвичайної глибини
її сугестивності. Це змучить
як увертюру до великої тра-
гедійної драми. 1917 рік.
Ним кінчалася стара росій-
ська імперія, на мапі якої ні
менеї ні назви України не
значилося. Тепер ж цілі ма-
пі лиши торни пляма з нир-
ними пальчиками в різіні бо-
ки. Малу треба тепер за-
кresлити і перемалювати по
новому. Як? Це змушує
її співіснушення тих сил,
що прийшли до життя й ді-
яльність в цей буревійний
1917 рік.

Чи ж у цій акції закре-
слюють нові мапи на руб-
іжах старої російської імпе-
рії? Але зміни участь та сила, про-

з перших революційних діб
1917 року називає себе Україною? Оці всі питання є в центральною темою „Мо-
розового хутора”. Розбуджені
революцією й покликані
до творчого життя поневолені
народи Росії почали тані
перекраювати по-новому ім-
перську мапу. Залиши своє
право на окреме місце на
мапі й український народ.
Всупереч єдинонеїльській

імперській свідомості, народ-
жується відій незалежної
української держави. І цей
мотив став одним з основних
в сюжетій лілії трилогії
„ОСТ”. Уже в початкових
розділах „Морозового хуто-
ра” він зуникало привнесений
з застолу імперській атмос-
фері української превінції і
зладив залих про себе. Ви-
разником цього мотиву, цієї
ідеї став наймолодший з бра-
тів Морозів — Андрій, тоді
ще скромний учень остан-
ньої гімназійної класу, а пі-
зніше — один з найвидат-
ніших діячів персонажів ро-
ману. Справжньою імпер-
ською свідомістю очоченої
(кінські Демидови, учителя ро-
сійської історії Афорен Васильович)
і наїті старші й брат Іван), Андрій проголо-
шує тамті полемічний монолог:

„Коти поєдунки позір-

Залічичти нас нема змоги.
Ми з пульсі і ритм землі,
в її космічному круговороті
і вигнати нас звідти нема по-
кищо сили. Ми будемо, і ві-
льки тоді, як ми саме буде-
мо, почнеться нова ера куль-
турного завершення цього
моста між Європою та Аз-
ією”.

Це типово романтичний
монолог того молодого покоління, яке ціліє спинало-
ся на ноги і юним істинником
своїм гостро вичувало
велику ідею. Український Андрій далі запалило доводи,
що росіянин мусить почати
думати „матеріальними житих
людів”, мусить злагодити ло-
гіку історії й зрозуміти її.
Во-іншіше, — пророчає він,
— „нашому простору за-
грожує смерть. Його за-
лізть не германі, а Аз-
ія-дракон, і тоді народитися
Чингіз-Хан московського ви-
робу, і хто знає, чи германі
зіскінуть длою зброю про-
ти того... Покій, Аз! Ін-
чеся. Україна в народніс-
ті. Европа у відстук”.

(Продовження буде)

Григорій Костюк

ОБРАЗОТВОРЕНЬ „ВРЕМЕНІ ЛЮТОГО”

(До 70-річчя життя й 50-річчя літературної
діяльності Уласа Самчука)

(5)

Ми сподомо так докладно процитували ці міркування молодого Андрія Мороза, бо в них є не тільки обгрунтування залишеною логікою історії поезії України на арені сучасності, але й виникнені передбачення можливого майбутнього. Пройшло після десяти років від часу цих Андріївських передбачень, як на теренах колишньої російської імперії, називати тепер по новому перекраїні за національними принципами, залинувал Чингіз-Хан московського широбу — Сталія. Замість очікуваних рівності, братерства і свободи настало страхітлива доба темноти. Саме цій добі, під цією ж назвою, присвячено другий том трилогії „ОСТ”.

Якщо перший том трилогії „Морозів хутір” відтвор-

та, колективізації, голоду, репресій, тюрем, концентрацій, депортів. У цьому ряді люди різних станів і професій: колишні присліповані верстки (граф Демідов, княгиня В'яземська), видатні вчені, співаки, інженери, письменники, лікарі, селяни. Окрім цього світ безпрогульних і злочинних елементів; різноманітний партійний і енавадистський типаж — від заєлілених фанатиків, що десь, у чомусь відкладково-схильні, до найпринциповіших розчарованих, опозиціонерів і лібералів. Це безкрай світ, визначаючи термін Солжениціна, Архіплаг ГУЛАГу.

Рівноюдо до цього, бористо зображеній і світ під пільного радянського супільства: і селян, і робітників, і інтелігенції, і науковців, і письменників; і службовців високої ранги, і партійників, і безпартійних, і міністрів, і наяві членів всемогутнього ЦК партії. Задомільничеське близькте з їх життям, дільністю, з думанням, з офіційним і неофіційним шином почуття і настроїв (у талановитому зображені автора, бачимо, як все духовне й особисте життя цих лю-

дей, громади зеліканського цюму? І де, на яких підставах: духових, суспільних, господарських чи моральних можна знайти вихід? Це основне ідеально-мистецьке звучання роману.

Отже, як бачимо, обидва томи трилогії „ОСТ” — і „Морозів хутір” і „Темнота” — це твори широкоманіфестальні, де твори глябокого мистецького та ідеально-філософського дихання. Це складна, смазата б., багатопланова і психологічна і соціальна студія в художніх образах, яка безумовно заслуговує на окріме художнє дослідження. І вони безсумнівно такого дослідження дочекаються.

**

Улас Олесянський тепер інтенсивно опаньковує третій том трилогії „ОСТ”. А тим часом, в інтервall між другим і третім томами, він написав і опублікував два романи: „Чого не гоїть огонь” і „На твердій землі” та три книжки предцинських спогадів: „П'ять по дванадцяті”, „На блюзі копі” та „На коні зорокому” (друкується).

„Чого не гоїть огонь”, — роман про роз'яття України між двома хижаками, про трагедію людей (українців, юдів) під заливою п'ятою

запойовінів, про стихійний зрост українського руху спротиву проти всіх окупантів землі української (УПА). Автор це раз показав себе майстром гостро-драматичного твору, нового динаміка, різноманітного й багатолінівого типажу, надзвичайних пригод, критичних життєвих ситуацій, добрих і батальних сцен, орігінальних думок, цікавих діалогів і чарівних пейзажів української землі.

Як не дивно, але про український багатокорінній рух опору під час Другої світової війни, що популлярно відомий лише як Української Повстанської Армії, в нашій мистецькій літературі, до поки роману „Чого не гоїть огонь”, не було майже нічого. Роман Уласа Самчука зрушив цю тему з мертвої точки. І в цьому його велике значення в нашій літературі виявляє. Ми вине можемо визуалізувати, що скаже роману гостро-драматичний і розгортається в романтичному геройсько-пригодницькому пляжі. Здається, хтось із критиків писав свого часу, що для української драматично-патріотичної лектури це не пасує.

(Продовження буде)

Григорій Костюк

ОБРАЗОТВОРЕНЬ „ВРЕМЕНІ ЛЮТОГО”

(До 70-річчя настання й 50-річчя літературної
діяльності Уласа Самчука)

(6)

Таким критикам здавалось, що пригодницько-детективний елемент не виконує, а тільки розклює. Це звичайне наше проявлення непорозуміння. Після Величчанкової повісті „На той бік” (1924) цей елемент, цей смокетний ласб спав нашого національного класізму. Заслуга Уласа Самчука в тому, що на цей ласб увійшовську використати для своїх гуманістичних і супільнотворчих творів.

Монолітні політичні, філософські, лірично-особисті зображення залежну позитивно-негативну роль в цьому романі. Ось для прикладу складовій композиції супільнотворчих діячес-меншин, що симетрично відтворюють у Янині (головного героя

самітний і пікто не співчутим бому — пікто і піде. А хідте чому не так? Во-пікто з нас не може бути сильнішим від інших, щоб помогти тим, щоб йдуть разом з ними. Здатися, всі люди поборювались слабістю. Немає між нами більші герої... і сильні. Усі змішалися в одну масу, як плюх пустий... і тільки вітри жонуть нас кудись... і пікто не знає кудись... ”

Талановитий мовознавець. Не кожному автору вдається скласти так виннічно почуття героя. А Улас Самчук — може. А таких добрих образів у його багато. Тут і старта, і благачія, і філософський роздум про добу і часу людей, і фаталістична пріреченість.

Такий і гострословний діяльний, розчинений на багатьох сторінках роману, — другий орігінальний і великий заложник виконання роману. Ми не можемо тут почати згадувати. Задокументовані відомості щодо сторінок: 33, 47, 60, 83, 181 і багато інших. На пікоті Улас Самчук — першорядний підприємець, що відкриває в собі сакре себе. І пікотій пуск, що лежить с. в іншій темі. І пікотій боліти, що тільки такі

ти її портрети-образи доби і людських зброях, — третій художник особливість роману. Ось Яків Балаба зустрічає вторину другу центральну фігуру роману Віру Янину.

„Карі, великі, ясні, глубокі, напруженні і разом сильні-агресивні очі, залиті, як бому видалься, траубчиком скутом. Таких жіночих очей Янів не має бачити, які надають бому дуже сильності і дуже розуміння”.

У цьому першому гоструму враженні складено як основа риси героя, як пікоті, з розширенням очей, найперше розширено чоловічим автором. А ось образ будинку (а заміні в добі), як, скажімо, гравюрийської симфонії трагедії, пікарів і розкішливих лімітів ефекту, з очаканням до такого драми.

„Ло кінці земора, забор до третьої ночі, ложні піни є крачках, гадаках, що сидять. Найменші убіформи внеревін з жіночими сукнями. Невеликий дверг зігнав будинок і скоби підіймав пізньомісячні віненими пальми душаю корабель бомбардує, що вісімка на кінціх лінготісів багаті, що в сакре будинку в тварин, концептуальних композиціях, кінематичних, польських, надиральних, що

імпресіях творів, що іменуємо пішастіми наша література. Ще добрих п'ятнадцять років тому, однак, може не зовсім прихильний, але художник критик писав про цей роман:

„можна призначити, що це одне із кращих (романів — Г. К.) у нашому емigrаційному середовищі, бо і містичні драми розкіші, і історичні — добре і пізночесні. Її поєднання — досить якісно представлена”. (Олександр Маркіановський)

З цим не можна не погодитися.

„На твердій землі” не лише останній (з окрім цієї не скінченої) роман Уласа Самчука. Із симетриєю, можливо грайком-бронічною з думкою про спиритизму, а занекаючи гравюрийського обурення і трагедійних сцен, розповідь про превікових драмах „времені лютої”. Після цього людського діяння починається переслідування і гравюри лікобітів нашого часу, людей, що відмінно спіріють діяльністю роману, що підтверджують про більшою загиблістю багаті, що в сакре будинку в тварин, концептуальних композиціях, кінематичних, польських, надиральних, що

терів”, профілі ДНБ табори і наречії описували їх пізній науковий землі.

Автор замібами образного походу життя, діяльності, думання і мрії своїх героя підкреслює, що тиждій життєвий цикл цих драм був у них особливо заряджений і особливи залишити: орнаментальні, широкі, багаті й містичні. Штучнісіх років поневірів, окликаних наречії на тверді землі, відчущими право і можливість жити, традиції свій багатовічні здобичі.

Це не значить, що різнихарактерні віхи цих драмностей відразу избрал досконалі, привабливих форм і відразу діяя багаті матеріальні здобичі. Ні, цей процес обійтися „на твердій землі” — залишити. Він непремійно повернеть як дрібним, так і великим. Як підлеглими підземним, розуміючи осінніх, так і різних побутових дробах, юніцьких за�оточесніх діяльностях, заснованих на підсніжниках, деревообробціччю.

(Продовження буде)

Григорій Костюк:

ОБРАЗОТВОРЕНЬ „ВРЕМЕНІ ЛЮТОГО”

(До 70-річчя заснування 50-річчя літературної
діяльності Ульсеса Самчука)

(7)

Оти часті багаті інженерів чи
бізнесменів, що їх описує
автор переважно в гротеско-
жартіальному томі, не є
не що інше, як викин дитин-
го віку утвердження на по-
ній землі цього алфіного про-
шарку нації спільноти. І цього
дитинного її обурлившого
нема в тому, що ім часом хо-
четься показати всем свої
найкращі погляди че-
резки. Але всі ці піби дріб-
ні, присадібні головні, герої ро-
ману.

Другий — план мужнього
інітіаторського ствердження
бути, проки будівничої си-
ги та зристи свідомості і куль-
тури і сучасності.

Третій — роман „жемен-
то морі” минулого трагічно-
го часу — просмаки агентур-
них суб'єктів комуністич-
кої деспотії серед українсь-
ких дослідників у Канаді.

Кілька прикладів до цієї
абстрактної схеми.

Приділивши до центрально-
го героя роману Павла, си-
на учителья з Харкова. Так-

кі дороги привели цього ал-
фіного молодого чоловіка на
твірну землю Канади. Він
посамперед любить корисну,
творчу працю. Але не цура-
ється і балів, і мистецтва хи-
мерної земельки Лені, і ро-
мантичних любовних при-
год, і веселих друзів і преци-
кавих автохтонів. Одне сло-
во, він якша людина з усіма
додатними й від'ємними
людськими рисами. Доля су-
дила йому бути сусідом сла-
рої багатої, але дуже куль-
турної дівчинки пані Сомер-
сет. Цей образ англо-саксон-
ського салуту автор запозивав
дуже талановито. І це чи не
перше такий опуклий образ
появився в українській
романістці.

Павло часто
рекомендував з пані Сомерсет.
Це два протилежних світи.
Після однієї з чергових раз-
ом він думав:

„Я не біжав нічого про
собе сказати, бо нації історії
були б для неї зовсім незро-
зумілі. Шо я від сказати про
свого батька, якого за щось

і чомусь від很深ли за матір,
яка померла з голоду. Хто в
це повірити? Кому це щось
скаже? Шо таке революція,
комунізм, француз, що в ім'я
їх ще можна пиніти міль-
йонами земельних людей?”

Трагедію свого дитинства,
злочини системи, що вбила
їого батьків і мільйони та-
ких же лешніх людей, він
вгадував при різних нагодах,
бо це в його серці той во-
гонь Класа, що постійно
кличе до помсти.

А який барвистий, орга-
нічний і одночасно трагі-
чний образ мальтіка Лені. Во-
на донька репресованого го-
харківського інженера, якого
засудили і винесли, лише за те, що мав персональну
привилію. І з матір'ю винесли
на вулицю й вони бу-
ли приреченні на смерть. Ли-
ше чудом мама з мальчишкою
Ленію добралася до Одеси,
де випадково, як велике шта-
ся, залізувалася кондуктором трамваю. Це інте-
лігентна жінка з мальчиком
мількою мов, писковалка. Ін-
ституту підлітків дівчат.

Це тільки один епізод зри-
мененої душі цієї тепер тала-
новитої мальтік-модерніст-
ки, що робить головокрути
кар'єру.

А скроєши, прельовита
красуня Катрін донька вчите-
ля нашого Закарпаття, ці-
лального, ческого і відданого
народу.

За короткий час України
він був виконаним урядом

шкільництва, за мадарів його
було арештовано, але
швидко випущено на волю і
він знову читателью. За
состів його ще раз ареш-
товано і після цього на Сибір...
Зійті він не вернувся”.

П даліша історія з мамою
і молодшим братом — трагі-
чна. Вони їх загубили й за-
лишилися самі. Пройшовши
тисячі кілометрів останніх років
вінні, вони очікували в Ка-
наді в ролі хатової робітни-
ці пані Сомерсет. Тут вони
утвердилися, розвіткала. Але
почуття великої кризи
за батька, матір, брата і ба-
гатьох ім подібних не поки-
дає її ніколи.

До аспекту другого зву-
чання в романі є сила преси-
каніх міркувань про обов'яз-
ки людям перед своїм на-
родом, про потяг будування
добра, про сучасне мистец-
тво. Ми не можемо зняти про-
ілюструвати це підпідзаголов-
кими цитатами. Але вони спокуше-
тимуть одні цитати з роздумів
про мистецтво. Це високолі-
тній Ленін і П. дінексп в Пальмом.

„Мій наліт! Та, що звіто
„модерн мистецтво” не юві-
ле модерн в наших прості-
рах часу, вони модерн в не-
оліті, палеоліті, вагали мо-
заїк мистецтв, — відруби, пе-

черих фресок, кам'яно-п-
икових людей. Сьогодні ми
повернулись лицем наради,
любуємося мініатюрами, конко-
му хочеться бути як на зоот-
гінейським дикуном, в син-
ячачім кілкожувів носі, то в
конкретному разі сучасникові
пірамід, музей. Що там Толе-
тт, що Сартр. Це лиця на-
тажки. Опрошення піде за всі
межі можливого й одного разу,
що за такого життя, Двор покаже мудру з кам'яно-
го віку, а на троні Франції сядітиме король без штанів
з каблучкою в носі. Це про-
тест, це контра-прогре, це
сайдом протиставлення Аме-
риці. Патетичні дичини в бор-
делаті шкіргорі, де піщи хо-
дять самовідінка, це граєз-
ранти де-революції. Чи ти не
бачиш людей в сандалах, що
йдуть походом дідів міль-
йонів протестують проти атомо-
вої бомби. Чи ти так, думаш,
що вони „учасники пі-
ліціади”? Або життя міль-
йонів громадян? Ім чого,
абсолютно нічого не відомо.
Коли вони протестують, то

роблять це з мистецтва для
мистецтва, ім нічого не дозва-
ляється себе в пісні, в танцях
Акторів... Старий, премієр-
холіца мумія філософ пі-
заніччання на старій годі... —

„ВРЕМЕНІ ЛЮТОГОУ” ОБРАЗОТВОРЕНЬ

(Замінення зі стор. 2-го)

далій енглійської історії від північної Атлантичної океану, лорд Бертрат Артур Вільям Рассел велично і масштабно очолює цей процесний сацальсько-босий похід виникнення дріжності".

Ця дата дозвіл, може лише заради. Але як же яскраво розкриває вона гостроту, актуальність і антиклічкість думок героя роману „На твердій землі" і як багато дас вона до думання для читача і соціолога.

Третій аспект роману —

це воронок проєктиви серед українсько-канадської спільноти, спроба познання агенсурування структури серед неї. Але ці скончені хідні запірізької ролі не грають. Вони лише є збудженням пильності й обежності для інших героя романсу та його читачів, тощою пригадкою для них про пережите й вистраждане.

Викладання на ці три ідейно-мистецькі аспекти роману, не можна не піклувати здійснення, що делює крити-

ки з минулому життю як змеркухи на лінкуважні. Вони в розмілі чомусь зачіпали були, лише дрібноміцьким літериси, гедонізм (особисту часодолю), „хижаки в ліжку", всесильний долар дробінечко і більше нічого. А роман „На твердій землі", крім виказаніх нами виразних суспільних мотивів, має такожу претаріанську пейзажисту, добру діалогічну форму, тому психологічну мотивацію істотних стосунків героїв, хвилюючу романтичні та пригоди людей та нову руслу життєвої авторової розповіді, пройнятій каскадом лірично-сатиричними забарвленнями.

Широкий читач знає Уласа Самчука не тільки як романіста. Він знає його, як бліскучого журналіста, автора літературних есеїв і шаржів на суспільні, культурні та мистецькі теми нашого свого століття. Особливі уваги заслуговують книги його спогадів: „П'ять по двадцятій", „На блому коня" та „На кові вороному" (другу частину). Статті та нариси Уласа Самчука давно вже заслуговують на те, щоб їх збирати і видавати окремою книгою. Варто вказати, що, крім згаданих і не згаданих тут творів Уласа Самчука, в його письменницькій течії написані і чимало на заняттях ще тамі твори: „Диво над Гудзоном" — книга про життя та діяльність українців у ЗСА; „Живі струни" — книга про історію й мистецтву діяльності народів балто-турецьких ім. Т. Шевченка; „Шумлять журни" — драма у добі Карпатської України і третій том з трилогії „ОСТ", що перебуває в остаточному завершенні.